

Reclamantul, în căutarea „locului unde pârâtul locuiește efectiv”: o perspectivă (relativ) incertă asupra locului citării și comunicării actelor de procedură

The plaintiff, in search of „the place where the defendant actually lives”: a (relatively) uncertain perspective on the place of summons and service of the pleadings

Conf. univ. dr. **Florina POPA***
Universității de Vest Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

The jurisprudence and the doctrine are oriented in the sense of interpreting the notions of „domicile” and „residence” in a broad sense, considering that, for the communication of procedural documents, the place where the debtor actually lives is relevant, regardless of the mentions in his identity card. We consider that this interpretation can sometimes generate abuse of procedural law, if it does not take into account the limits imposed by the provisions by the unequivocal provisions of art. 91 of the Civil Code, which states, on the one hand, that the proof of domicile and residence is made, in principle, with the mentions contained in the identity card, and on the other hand that, in the absence of these mentions, or when they do not correspond in reality, the establishment or change of domicile or residence may not be opposed to other persons, except in cases where „the domicile or residence has been known by other means by the person to whom it is opposed”.

Keywords: *the procedure for summoning and communicating procedural documents; home; residence; the place where the defendant actually resides; the right to a fair trial.*

Rezumat

Jurisprudența și doctrina sunt orientate în sensul interpretării noțiunilor de „domiciliu” și de „reședință” într-un sens larg, apreciind că, pentru comunicarea actelor de procedură este relevant locul în care debitorul locuiește efectiv, indiferent de mențiunile din cartea de identitate a acestuia. Considerăm că această interpretare poate genera uneori abuz de drept procesual, în cazul în care nu ține seama de limitele

* florina.popa@e-uvt.ro.

impuse de prevederile neechivoce ale art. 91 C. civ., care statuează, pe de o parte, că dovada domiciliului și a reședinței se face, în principiu, cu mențiunile cuprinse în cartea de identitate, iar pe de altă parte că, în lipsa acestor mențiuni, ori atunci când acestea nu corespund realității, stabilirea sau schimbarea domiciliului ori a reședinței nu va putea fi opusă altor persoane, exceptând ipotezele în care „domiciliul sau reședința a fost cunoscută prin alte mijloace de cel căruia i se opune”.

Cuvinte-cheie: *procedura de citare și de comunicare a actelor procesuale; domiciliu; reședință; locul unde pârâtul domiciliază în fapt; dreptul la un proces echitabil.*

I. Citarea sau înfățișarea părților în proces – premisă esențială a respectării dreptului părților de a participa la dezbateri

O trăsătură esențială a statului de drept este aceea că recunoaște cetățenilor săi drepturi și libertăți fundamentale, având obligația de a institui și respecta un sistem real și efectiv de garanții materiale și procesuale la care orice justițiabil să poată recurge, în apărarea drepturilor și a intereselor sale legitime¹.

În contextul drepturilor fundamentale, dreptul la un proces echitabil² este un criteriu axiomatic al statului de drept³, fiind, în același timp, „*un veritabil drept*

¹ În acest sens, în literatura de specialitate se subliniază că drepturile de natură procedurală reprezintă „*un complex de obligații impuse statului, al căror unic scop este asigurarea protejării altor libertăți și drepturi fundamentale*”, avertizând însă că, „*în lipsa acestui sistem de garanții procedurale, restul drepturilor fundamentale pot fi reduse la o sumă de principii cu caracter pur declarativ, fără nicio valoare, sistemul juridic devenind unul incapabil să asigure preeminența dreptului*” – R. Chiriță, *Dreptul la un proces echitabil*, Editura Universul Juridic, București, 2008, p. 10.

² Dispozițiile art. 6 pct. 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (C.E.D.O.) statuează că: „*Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției*”. De asemenea, legislația internă consacră principiul dreptului la un proces echitabil în mai multe acte normative: în art. 21 alin. (3) din Constituția României, care stabilește că părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil; în art. 6 din Codul de procedură civilă, care consacră dreptul oricărei persoane la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în termen optim și previzibil, de către o instanță independentă, imparțială și stabilită de lege; în art. 10 din Legea nr. 304/2004, privind organizarea judiciară, în care se stipulează că toate persoanele au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil, de către o instanță imparțială și independentă, constituită potrivit legii etc.

³ În doctrină s-a arătat că statul de drept „*nu este nimic altceva decât o fondare sau refondare a statului pe structura unei norme fundamentale: rule of law sau principiul preeminenței dreptului. Acesta este ceea ce se mai numește și constituționalism bazat pe supremația Constituției sau democrație liberală*” – V. Giovanni Sartori, *Teoria democrației reinterpretată*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 290, apud. V. Constantin, *Legitimitatea*,

substanțial și care nu mai constituie doar o simplă garanție formală”⁴.

În ceea ce privește conținutul dispozițiilor art. 6 para. 1 din Convenție, reper esențial în materia procesului echitabil, în doctrină⁵ s-a subliniat că acestea relevă trei componente pe care principiul dreptului la un proces echitabil le consacră: (i) accesul la justiție; (ii) cauza să fie examinată în mod echitabil, public și într-un termen rezonabil; examinarea cauzei să se facă de un tribunal independent și imparțial, stabilit prin lege; (iii) hotărârea să fie pronunțată în public. Așadar, cerința echitabilității procedurii nu poate fi satisfăcută, pe de o parte, în absența asigurării liberului acces la justiție, care, așa cum se relevă într-o recentă monografie dedicată acestei teme „*nu poate fi explicat decât în panorama instituțiilor și normelor procesuale în funcție de care este evaluată respectarea respectivei garanții a justițiabilului în ordinea juridică națională*”⁶, iar pe de altă parte, în absența respectării principiului dreptului la apărare și a principiului contradictorialității. Aceste principii fundamentale ale procesului civil presupun *eo ipso* respectarea dreptului părților litigante de a participa la judecată și de a fi înștiințate despre proces, ceea ce implică, pe de o parte, **citarea părților**, iar pe de altă parte, **comunicarea actelor de procedură**⁷, cele

legalitatea și preeminența dreptului, în „*Incertitudini și câteva efectivități*”, Editura Universul Juridic, București, 2014, pp. 123-124, unde autorul subliniază că preeminența dreptului, ca principiu politic fundamental, „*menține efectiv un sistem de drepturi fundamentale*”, concluzionând cu temei că legitimitatea statului de drept rămâne strâns corelată cu efectivitatea drepturilor fundamentale.

⁴ S. Guinchard, în *Droit processuel. Droits fondamentaux du procès*, 9e édition de S. Guinchard, C. Chainais, C.S. Delicostopoulos, I.S. Delicostopoulos, M. Douchy-Oudot, F. Ferrand, X. Lagarde, V. Magnier, H. Ruiz Fabri, L. Sinopoli, J.-M. Sorel, Dalloz, Paris 2017, p. 290, *apud* I. Leș, *Câteva aprecieri asupra soluționării cauzelor civile în mod echitabil*, disponibil online la adresa: <https://www.juridice.ro/essentials/2410/cateva-aprecieri-asupra-soluționării-cauzelor-civile-in-mod-echitabil>. În sensul că dreptul la un proces echitabil nu implică „*niciun drept material în profitul persoanei, ci numai garanții de ordin esențialmente procedural*”, a se vedea: I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, Editura Servo-Sat, București, 2001, p. 41.

⁵ V. M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *Drept procesual civil* (Curs de bază pentru licență, seminare și examene), ediția a II-a, revăzută și adăugită de T.C. Briciu și C.C. Dinu, Editura Național, București, 2018, p. 45. În același sens, a se vedea și: A. Stoica, în I. Leș, D. Ghiță (coord.), V. Lozneau, C. Murzea, A. Stoica, A. Suci, *Tratat de drept procesual civil. Volumul I. Principii și instituții generale. Judecata în fața primei instanțe*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 12-13; C. Roșu, *Drept procesual civil. Partea generală*, Editura C.H. Beck, București, 2016, p. 10.

⁶ A se vedea T Patancius, *Accesul la justiție*, Editura Universul Juridic, București, 2019, p. 17.

⁷ În literatura de specialitate s-a subliniat caracterul esențial al acestor instituții de drept procesual: „*Comunicarea este esențială, întrucât, de cele mai multe ori, de ea se leagă curgerea diferitelor termene (de exercitare a căilor legale de atac, de formulare a întâmpinării, a cereri reconvenționale, de prescripție etc.)*”

două instituții constituind astfel veritabile premise ale respectării echitabilității procedurii.

Astfel, alin. (1) al art. 14 C. pr. civ., care reglementează principiul contradictorialității, prevede fără echivoc că instanța nu poate hotărî asupra unei cereri decât după citarea sau înfățișarea părților, „*dacă legea nu prevede altfel*”. Într-adevăr, există materii în care legiuitorul dispune ca judecata să se facă fără citare, cum este cazul suspendării din oficiu a pricinii în cazul conflictului de competență [art. 134 coroborat cu art. 135 alin. (4) C. pr. civ.] sau judecarea cererii de preschimbare a termenului (art. 230 C. pr. civ.), respectiv procedura sechestrului asigurător⁸ – art. 954 alin. (2) C. pr. civ., precum și materii în care legiuitorul rezervă judecătorului puterea de apreciere cu privire la oportunitatea citării părților⁹ [dintre care cel mai frecvent întâlnite în practică sunt procedura ordonanței președințiale¹⁰ – art. 999 alin. (2) C. pr. civ.; procedura asigurării dovezilor – art. 360 alin. (5) C. pr. civ.; procedura privitoare la cererile de valoare redusă – art. 1.030 alin. (2) C. pr. civ.], în care, ținând seama de specificul acestora, respectiv de urgența¹¹ cu care trebuie să se ia măsurile

– G.C. Frentiu, *Citarea și comunicarea actelor de procedură în procesul civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență*, Editura Hamangiu, București, 2021, p. 5.

⁸ Cu temei s-a remarcat că soluționarea fără citare a cererii de sechestrul asigurător „*se explică prin caracterul de surpriză al măsurii (...), căci debitorul și-ar putea lesne ascunde bunurile urmăribile, mai ales sumele de bani, dacă ar fi avertizat din timp asupra cererii de sechestrul*” – Gh.-L. Zidaru, P. Pop, *Drept procesual civil. Procedura în fața primei instanțe și în căile de atac*, Editura Solomon, București, 2020, p. 93, fiind judicioasă, în acest context, propunerea autorilor ca, pentru a conserva caracterul de surpriză al acestei măsuri, „*prin Regulamentul de ordine interioară să se prevadă caracterul nepublic al înregistrării dosarelor cu acest obiect, până la data soluționării lor*”.

⁹ În ceea ce privește ipotezele în care legiuitorul lasă la aprecierea instanței dispunerea citării, sunt enunțate în literatura de specialitate și alte ipoteze: suspendarea provizorie a executării silite [art. 719 alin. (7) C. pr. civ.]; soluționarea cererilor privind constatarea de urgență a unei stări de fapt [art. 364 alin. (3) C. pr. civ.]; soluționarea cererilor necontencioase [art. 532 alin. (2) C. pr. civ.]; administrarea probelor prin comisie rogatorie, în funcție de felul dovezii și de punctul de vedere exprimat de părți [art. 261 alin. (2) C. pr. civ.; art. 299 alin. (2) C. pr. civ.]; suspendarea judecării procesului dispusă de instanța competentă să se pronunțe asupra cererii de strămutare [art. 143 alin. (1) C. pr. civ.]; soluționarea cererii de îndreptare a hotărârii [art. 442 alin. (2) C. pr. civ.] – A. Tabacu, *Citarea și comunicarea actelor de procedură civilă*, ediția a II-a, revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2015, pp. 60-61.

¹⁰ Prin excepție, în anumite materii, legea prevede *expressis verbis* că ordonanța președințială se judecă cu citarea părților, cum este cazul ordonanței președințiale ce are ca obiect eliberarea cauțiunii. Aceleași dispoziții privitoare la citare se regăsesc și în materia stabilirii pe calea ordonanței președințiale a termenului de acceptare a pactului de opțiune, instituție reglementată de dispozițiile art. 1.278 C. civ., potrivit cu care „(1) *Atunci când părțile convin ca una dintre ele să rămână legată de propria declarație de voință, iar cealaltă să o poată accepta sau refuza, acea declarație se consideră o ofertă irevocabilă și produce efectele prevăzute la art. 1.191 C. civ. (2) Dacă părțile nu au convenit un termen pentru acceptare, acesta poate fi stabilit de instanță prin ordonanță președințială, cu citarea părților (s.n.)*”.

¹¹ În doctrină se arată că, în caz de urgență deosebită, ordonanța poate fi pronunțată chiar în ziua înregistrării cererii sau în zilele următoare, această stare de fapt putând să rezulte „*din dovezile prezentate că viața sau sănătatea unui copil sunt în pericol, că un zid a început să se prăbușească ori că un drum este blocat, că este necesară oprirea sau reluarea alimentării cu apă, energie, gaz metan etc.*” – T. Dârjan, *Ordonanța președințială*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 83.

solicitate¹², judecata în fața primei instanțe se realizează fără citarea părților. În calea de atac, însă, citarea părților redevine obligatorie, regula consacrată de dispozițiile alin. (1) al art. 14 C. pr. civ. fiind reinstăuită.

Citarea este operațiunea prin care o persoană este înștiințată cu privire la faptul că este chemată în fața instanței de judecată, la o anumită dată, oră, într-un anumit loc și într-o anumită calitate – toate aceste elemente regăsindu-se expres precizate în conținutul înștiințării¹³. Rațiunea acestor prevederi legale este lesne de deslușit: obligația pozitivă a statului de a asigura accesul efectiv la justiție presupune îndeplinirea riguroasă a condiției citării părților, aceasta fiind o premisă esențială de a se asigura posibilitatea acestora de a afla despre proces și de a se putea prezenta la dezbateri. Pe de altă parte, exercitarea dreptului la apărare nu s-ar putea realiza în condiții optime dacă partea nu ar avea cunoștință despre coordonatele temporale și spațiale ale desfășurării procesului¹⁴. Tocmai pentru a da posibilitatea părților să-și exercite plenar drepturile procesuale, alin. (1) al art. 14 C. pr. civ. statuează în mod imperativ că *instanța nu poate hotărî asupra unei cereri decât după citarea sau înfățișarea părților, dacă legea nu prevede altfel*, iar conținutul acestor prevederi este reiterat în art. 153 C. pr. civ., intitulat marginal „*Obligația de a cita părțile*”, care statuează că „*Instanța poate hotărî asupra unei cereri numai dacă părțile au fost citate ori s-au prezentat, personal sau prin reprezentant, în afară de cazurile în care legea dispune altfel*”.

Alin. (2) al art. 135 C. pr. civ. instituie pentru instanță obligația de amânare a judecării și obligația de a dispune să se facă citarea ori de câte ori se constată că partea care lipsește nu a fost citată cu respectarea cerințelor prevăzute de lege, „*sub sancțiunea nulității*”. Nesocotirea dispozițiilor legale care reglementează legala citare a părților litigante, dar și a celor care reglementează legala comunicare a actelor de procedură, atrage sancțiunea nulității relative, întrucât aceste norme protejuesc interesele private ale celui vătămat. Cu toate acestea, în mod judicios s-a remarcat în doctrină că, deși interesul concret de a invoca nelegala citare sau lipsa citării aparține celui ce trebuia citat în conformitate cu prevederile

¹² V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae și alții, *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat, vol. 1 – art. 1-526*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 39; I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă. Comentarii pe articole (art. 1-1.133)*, Editura C.H. Beck, București, 2013, p. 254.

¹³ G.-C. Frențiu, *Citarea și comunicarea actelor de procedură în procesul civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență, (op. cit.)*, p. 1. În același sens, a se vedea și C. Roșu, *Drept procesual civil. Partea generală, (op. cit.)*, p. 164.

¹⁴ În acest sens, a se vedea: D.-A. Ghinoiu, *Prezumții legale și ficțiuni juridice pe tărâm procesual civil. Comunicarea actelor de procedură. Termene procedurale*, în A. Almășan, I. Vârsta, C.E. Zamșa (coordonatori), „*Aparența în drept – In honorem Flavius Antoniu Baias*”, vol. I, Editura Hamangiu, București, p. 532, care, referindu-se la importanța instituției citării și comunicării celorlalte acte de procedură, arată că „(...) este indiscutabilă pentru o bună administrare a justiției (civile), fiind menită să asigure premisa încunoștințării efective, concrete, a participanților la actul de înfăptuire a justiției civile despre existența și progresia procesului, obligațiile procesuale impuse de lege sau fixate de instanță și actele îndeplinite în cursul procedurii”.

legii, acesta „se repercutează asupra unui principiu fundamental al procedurii civile, contradictorialitatea, care trebuie protejată prin norme de ordine publică”¹⁵. Așa fiind, prin derogare de la regimul juridic instituit de 178 alin. (2) C. pr. civ., alin. (3) al art. 160 C. pr. civ. statuează că, **în lipsa părții legal citate (s.n.)**, neregularitatea privind procedura de citare a acesteia „poate fi invocată și de celelalte părți sau din oficiu, însă numai la termenul la care ea s-a produs”.

Importanța acordată de legiuitor cu privire la normele care reglementează regula generală a citării părților este reliefată de reiterarea mențiunilor privind obligativitatea citării prin dispozițiile legale speciale incidente în unele materii, care prevăd expres judecarea unor cereri numai după citarea părților, „dublându-se astfel regula generală a citării instituită de art. 153 alin. (1) C. pr. civ.”¹⁶, precum și de obligația instituită pe seama judecătorului¹⁷, dar și a grefierului, de a verifica efectuarea în mod legal a procedurilor de citare și de comunicare a actelor procesuale.

Ținând seama de consecințele pe care le antrenează lipsa citării, care poate duce chiar la sacrificarea dreptului constituțional la apărare al părții, considerăm că excepțiile de la imperativul citării – adică judecata fără citare – nu pot fi aplicate de instanță decât acolo unde legea prevede expres această posibilitate, și chiar și în acele situații, numai după o îndelungată chibzuință a instanței asupra consecințelor pe care o astfel de măsură le determină, ținând seama și de principiul proporționalității, adică punând în balanță „câștigul” procesual din perspectiva imperativului urgenței, respectiv al eficienței măsurilor ce se cer a fi luate de către reclamant, și încălcarea dreptului constituțional la apărare al părâtului.

Așadar, o primă cerință esențială în vederea asigurării contradictorialității este ca părțile să fie citate legal¹⁸, adică să fie înștiințate, potrivit legii, că există un litigiu care le

¹⁵ A. Tabacu, *Drept procesual civil. Legislație internă și internațională. Doctrină și jurisprudență*, Editura Universul Juridic, București, 2019, p. 193, unde autoarea arată că „*practic, celelalte părți ajută instanța, în activitatea de verificare a procedurii, justificată de interesul acestora de a primi o hotărâre legală*”.

¹⁶ G.-C. Frențiu, *Citarea și comunicarea actelor de procedură în procesul civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență*, 2021, (op. cit.), p. 7-11, cu exemplele acolo enumerate, din care menționăm: cercetarea la fața locului „se face cu citarea părților (...)” [art. 346 C. pr. civ.]; cererea de sechestrul judiciar se judecă de urgență, „cu citarea părților (...)” [art. 975 alin. (1) C. pr. civ.]; judecata în complet de divergență se judecă „cu citarea părților (...)” [art. 399 alin. (1) teza I C. pr. civ.]; instanța se pronunță asupra cererii de restituire a cauțiunii „cu citarea părților (...)” [art. 1.064 alin. (3) C. pr. civ.] etc.

¹⁷ Potrivit art. 241 alin. (3) C. pr. civ., „*Judecătorii vor dispune verificarea efectuării procedurilor de citare și comunicare dispuse pentru fiecare termen. Când este cazul, instanța va ordona luarea măsurilor de refacere a acestor proceduri. În afară de aceste măsuri, instanța va putea dispune ca încunoștințarea părților să se facă și telefonic, telegrafic, prin fax, poștă electronică sau prin orice alt mijloc de comunicare ce asigură, după caz, transmiterea textului actului supus comunicării ori înștiințarea pentru prezentarea la termen, precum și confirmarea primirii actului, respectiv a înștiințării, dacă părțile au indicat instanței datele corespunzătoare în acest scop. Dacă încunoștințarea s-a făcut telefonic, grefierul va întocmi un referat în care va arăta modalitatea de încunoștințare și obiectul acesteia*”. De asemenea, prevederile alin. (2) al art. 219 C. pr. civ., consacra îndatorirea judecătorului de a verifica, în cazul în care părțile nu răspund la apel, dacă procedura de citare este îndeplinită.

¹⁸ Cu privire la momentul la care trebuie verificată îndeplinirea exigențelor legalei citări, Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat că, întrucât, „(...) la termenul de judecată procesul verbal prevăzut de art. 164

privește, recunoscându-li-se astfel posibilitatea de a se prezenta la data stabilită de instanță pentru a-și susține cererile și apărările¹⁹. Așa cum s-a remarcat, „doar în măsura în care părțile cunosc data și locul judecării ele sunt puse într-o poziție de egalitate: își pot pregăti apărarea, pentru ca apoi să prezinte în contradictoriu și într-o ședință publică toate împrejurările de fapt și de drept de care depinde soluționarea cauzei”²⁰. Totuși, chiar dacă partea nu este legal citată, însă se prezintă în instanță, aflând despre existența și data la care se judecă litigiului pe altă cale – de exemplu, de pe portalul (site-ul) instanțelor judecătorești, atunci neregularitatea privind citarea este acoperită, dar partea poate cere amânarea procesului în vederea pregătirii apărării [art. 160 alin. (1) C. pr. civ.].

Este de reținut că, pentru a se considera că principiul contradictorialității a fost respectat, se impune doar îndeplinirea condiției ca părțile să fie legal citate²¹, și nu aceea ca

C. pr. civ. de îndeplinire a procedurii de citare a părții pârâte nu s-a regăsit la dosar, ci a fost atașat ulterior acestui termen, partea nefiind prezentă nici personal, nici prin reprezentant convențional, sunt întrunite premisele aplicării art. 153 alin. (2) din Codul de procedură civilă, fiind incidentă sancțiunea nulității hotărârii. În atare situație, neregularitatea constă în soluționarea cauzei fără a exista la dosar dovada de îndeplinire a procedurii de citare, iar atașarea acesteia după momentul pronunțării hotărârii, nu poate asigura îndeplinirea retroactivă a acestei condiții” – ÎCCJ, S. I civ., Decizia 349/11 februarie 2020, în Săptămâna Juridică nr. 25 /2021, pp. 8-9.

¹⁹ În acest sens, în practica instanței supreme s-a statuat că, de vreme ce procedura de citare a fost legal îndeplinită, iar prin cererea de chemare în judecată s-a solicitat judecarea și în lipsă, „(...) în mod procedural instanța s-a pronunțat asupra cererii de administrare a probelor solicitate de părți. În această situație, respectarea principiului contradictorialității nu era condiționată de prezența părților, ci de legala îndeplinire a procedurii de citare. Cu alte cuvinte, dacă părțile legal citate au ales să nu se prezinte la termenul de judecată la care a fost prorogată încuviințarea probelor, instanța a procedat în mod legal la examinarea cererii în lipsa acestora”, – a se vedea: Decizia nr. 2635 din 20 noiembrie 2015, ÎCCJ, S. I civ., disponibilă online la adresa: <http://www.scj.ro/1093/Detailii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=128550>

²⁰ I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole (art. 1-1.133)*, Editura C.H. Beck, București, 2013, p. 253.

²¹ Totuși, pentru asigurarea contradictorialității, instanțele ar trebui să se asigure că **posibilitatea de a lua la cunoștință despre existența procesului a fost efectivă**, aspect statuat de Curtea de la Strasbourg în Cauza Raisa Shipping vs. Romania, pronunțată în 8 ianuarie 2013 (disponibilă online la adresa: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-115848%22%7D%7D>}), prin care s-a reținut că „(...) deși legislația națională în vigoare la momentul respectiv prevedea comunicarea citației prin afișare [art. 92 alin. (4) C. pr. civ. de la 1865], instanțele românești au aplicat legislația într-un mod prea formalist. Instanțele nu au dat dovadă de diligență în ceea ce privește asigurarea informării, reclamantilor cu privire la data termenelor de judecată, și, prin urmare, nu au asigurat obligația de a asigura participarea efectivă la proces” – para. 32-35. În esență, Curtea a statuat că, citarea numai prin afișare a reclamantilor nu a fost eficace, întrucât nu le-a asigurat acestora posibilitatea de a lua cunoștință despre termenele ședințelor de judecată, ceea ce i-a împiedicat să participe la judecată, instanțelor naționale reproșându-li-se că, în pofida lipsei reclamantilor de la proces, acestea nu au făcut demersurile necesare să se asigure că reclamantii au fost informați cu privire la termenele de judecată, „în special prin dispunerea amânării ședințelor de judecată și repetarea procedurii de comunicare a citației”. Pentru un punct de vedere pertinent cu privire la incertitudinea care planează cu privire la posibilitatea efectivă a destinatarului actului procedural de a lua la cunoștință de actul respectiv, față de faptul că instanța nu are obligația de a investiga din oficiu adresa actuală a pârâtului, a se vedea: G. Toader, *Garanții insuficiente ale Codului de procedură civilă – Procedura de citare*, disponibil online la adresa: <https://www.juridice.ro/749393/garantii-insuficiente-ale-codului-de-procedura-civila-procedura-de-citare.html>, unde autorul surprinde în mod tranșant realitatea, arătând că: „În concret, agentul procedural care se deplasează la domiciliul destinatarului, sună la interfon, sună la poartă, bate la ușă și nu răspunde nimeni, moment în care poate considera fie că

ele să fie efectiv prezente²², prezentarea lor în fața instanței fiind, în principiu, un drept, iar nu o obligație procesuală a acestora²³. În alți termeni, *„pentru ca principiul contradictorialității să fie respectat, nu este necesar ca partea să-și fi exprimat efectiv opinia, ci este suficient să i se fi oferit această posibilitate”²⁴*.

În cazul în care părțile nu răspund la apel, instanța are îndatorirea să verifice dacă procedura de citare a fost îndeplinită, urmând să procedeze în conformitate cu prevederile legale în această materie, adică să dispună – după caz – fie amânarea procesului, fie suspendarea acestuia, fie judecarea pricinii. Totuși, în contextul absenței părților legal citate, instanța are posibilitatea să dispună măsuri în dosar în sensul continuării judecății doar în ipoteza în care cel puțin una dintre părți a solicitat judecarea în lipsă, principiul contradictorialității considerându-se a fi respectat câtă vreme părțile au fost legal citate. Dacă niciuna dintre părți nu se prezintă, și niciuna dintre acestea nu a cerut judecata în lipsă, judecătorul va suspenda judecata [potrivit dispozițiilor art. 223 C. pr. civ., coroborate cu dispozițiile art. 411 alin. (1) pct. 2 C. pr. civ.]. În cazul în care o parte se prezintă, iar cealaltă este absentă, principiul contradictorialității este respectat, câtă vreme partea care nu este prezentă a fost legal citată, instanța punând în discuția părții prezente cererile, excepțiile și împrejurările de fapt invocate de toate părțile litigante, precum și temeiurile de drept incidente în cauză. În doctrină s-a arătat faptul că, în cazul în care un proces se soluționează fără citarea părților, potrivit prevederilor legale, iar în sala de judecată se prezintă, totuși, una dintre părțile litigante, instanța nu îi va da acesteia cuvântul, tocmai *„pentru a respecta*

destinatarul nu este acasă, fie că acesta s-a mutat. Desigur, prezumția logică este aceea că destinatarul nu este acasă, sens în care actele sunt lăsate în cutia poștală, fără a se face demersuri suplimentare pentru a afla dacă în realitate destinatarul încă locuiește la adresa indicată. Cercetări suplimentare nu sunt impuse de dispozițiile Codului de procedură civilă, astfel, eventuale demersuri pentru a afla dacă destinatarul încă locuiește la adresa menționată în actul de procedură ce urmează a fi comunicat, rămân exclusiv la latitudinea agentului procedural”, context în care autorul ajunge în mod întemeiat la concluzia că, la acest moment legislația procesual civilă nu prezintă suficiente garanții pentru a asigura citarea legală a părților într-un proces civil, *„urmărind mai degrabă „o acoperire a procedurii de citare”, ci nu îndeplinirea scopului acesteia, respectiv asigurarea dreptului părții citate de a participa în mod efectiv la judecată”*.

²² În acest sens, art. 223 C. pr. civ. prevede că *„Lipsa părții legal citate nu poate împiedica judecarea cauzei, dacă legea nu prevede altfel”*.

²³ Deci regula în procesul civil este aceea că părțile nu sunt obligate să se prezinte la termenul stabilit în fața instanței, nici personal și nici prin reprezentant. Prin excepție, în cazul procesului de divorț, art. 921 C. pr. civ. prevede că *„În fața instanțelor de fond, părțile se vor înfățișa în persoană, afară numai dacă unul dintre soți execută o pedeapsă privativă de libertate, este împiedicat de o boală gravă, este pus sub interdicție judecătorească, are reședința în străinătate sau se află într-o asemenea situație, care îl împiedică să se prezinte personal; în astfel de cazuri, cel în cauză se va putea înfățișa prin avocat, mandatar sau, după caz, prin tutore sau curator”*.

²⁴ D.-N. Theohari, în G. Boroș (coord.), *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, vol. I, (Art. 1-455), ediția a doua, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2016, – Comentariu la art. 14 C. pr. civ., p. 49; în același sens, G. Boroș, M. Stancu, *Drept procesual civil*, ediția a V-a, Editura Hamangiu, București, 2020, p. 337.

*principiul contradictorialității, precum și dreptul la apărare al părților adverse și egalitatea acestora în procesul civil*²⁵.

II. Reguli de determinare a locului citării: „în drept” și... „în fapt”

Potrivit dispozițiilor art. 173 C. pr. civ., în procesul civil se citează: părțile, terții intervenienți, martorii, experții, traducătorii, interpreții și, dacă este cazul, alți participanți la procesul civil.

Regulile de determinare a locului citării sunt prevăzute de art. 155 C. pr. civ., astfel:

1. statul, prin Ministerul Finanțelor Publice sau alte organe anume desemnate în acest scop de lege, la sediul acestora;

2. unitățile administrativ-teritoriale și celelalte persoane juridice de drept public, prin cei însărcinați să le reprezinte în justiție, la sediul acestora;

3. persoanele juridice de drept privat, prin reprezentanții lor, la sediul principal sau, atunci când este cazul, la sediul dezmembrământului lor;

4. asociațiile, societățile și alte entități fără personalitate juridică constituite potrivit legii, prin reprezentantul desemnat, la sediul sau domiciliul acestuia;

5. cei supuși procedurii insolvenței, precum și creditorii acestora, la domiciliul sau, după caz, la sediul acestora; după deschiderea procedurii, citarea va fi efectuată potrivit legii speciale;

6. persoanele fizice, la domiciliul lor; în cazul în care nu locuiesc la domiciliu, citarea se va face la reședința cunoscută ori la locul ales de ele; în lipsa acestora, citarea poate fi făcută la locul cunoscut unde își desfășoară permanent activitatea curentă;

7. incapabilii sau cei cu capacitate de exercițiu restrânsă, prin reprezentanții sau ocrotitorii lor legali, la domiciliul ori sediul acestora, după caz; în caz de numire a unui curator special, potrivit art. 58, citarea se va face prin acest curator, la sediul său profesional;

8. bolnavii internați în unități sanitare, la administrația acestora;

9. militarii încazarmați, la unitatea din care fac parte, prin comandamentul acesteia;

10. cei care fac parte din echipajul unei nave maritime sau fluviale, alta decât militară, dacă nu au domiciliul cunoscut, la căpitănia portului unde este înregistrată nava;

11. deținuții, la administrația locului de deținere;

12. personalul misiunilor diplomatice, al oficiilor consulare și cetățenii români trimiși să lucreze în cadrul personalului organizațiilor internaționale, precum și membrii de familie care locuiesc cu ei, cât timp se află în străinătate, prin Ministerul Afacerilor Externe; alți cetățeni români, aflați în străinătate în interes de serviciu, inclusiv membrii familiilor care îi

²⁵ D.-N. Theohari, în G. Boro (coord.), *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, Vol. I, (Art. 1-455), (op. cit.), – Comentariu la art. 14 C. pr. civ., p. 49, unde autoarea atrage atenția asupra faptului că sintagma „fără citare” nu echivalează semantic cu sintagma „fără dezbateri” sau „fără prezența părților”, arătând că, „în măsura în care toate părțile se înfățișează în sala de judecată la termen, într-un proces care se judecă, potrivit legii, fără citare, instanța este obligată să le acorde cuvântul asupra diverselor chestiuni ce presupun contradictorialitate, obligație care nu există în privința pricinilor care se soluționează fără dezbateri sau fără prezența părților”.

însoțesc, prin organele centrale care i-au trimis sau în subordinea cărora se află unitatea care i-a trimis în străinătate;

13. persoanele care se află în străinătate, altele decât cele prevăzute la pct. 12, dacă au domiciliul sau reședința cunoscută, printr-o citație scrisă trimisă cu scrisoare recomandată cu conținut declarat și confirmare de primire, recipisa de predare a scrisorii la poșta română, în cuprinsul căreia vor fi menționate actele ce se expediază, ținând loc de dovadă a îndeplinirii procedurii, dacă prin tratate sau convenții internaționale la care este parte România ori prin acte normative speciale nu se prevede altfel. Dacă domiciliul sau reședința celor aflați în străinătate nu este cunoscut/cunoscută, citarea se face potrivit art. 167 C. pr. civ. (citarea prin publicitate). În toate cazurile, dacă cei aflați în străinătate au mandatul cunoscut în țară, va fi citat numai acesta din urmă;

14. cei cu domiciliul sau reședința necunoscută, potrivit art. 167;

15. moștenitorii, până la intervenirea lor în proces, printr-un curator special numit de instanță, la domiciliul acestuia.

În prezenta lucrare ne-am propus să analizăm modalitatea în care se realizează citarea și comunicarea actelor de procedura de citare a pârâtului persoană fizică, prin raportare la ipotezele care se circumscriu prevederilor art. 155 pct. 6 C. pr. civ., potrivit căruia persoanele fizice se vor cita „la domiciliul lor; în cazul în care nu locuiesc la domiciliu, citarea se va face la reședința cunoscută ori la locul ales de ele; în lipsa acestora, citarea poate fi făcută la locul cunoscut unde își desfășoară permanent activitatea curentă”. Interesul de a cerceta modalitatea în care se aplică în practica judiciară aceste prevederi a fost generat de constatarea existenței unei orientări jurisprudențiale relativ constante a instanțelor, inclusiv a Înaltei Curți de Casație și Justiție²⁶, care se abate de la litera dispozițiilor art. 155 pct. 6 C. pr. civ., statuând în sensul că „noțiunea de domiciliu se raportează la locuința unde se găsește în fapt acea persoană, și nu corespunde elementelor ce interesează evidența populației, prin raportare la mențiunile din cartea de identitate, care au numai un caracter de evidență a persoanei respective, potrivit art. 91 C. civ., aceasta, întrucât scopul dispozițiilor art. 87 C. civ. este acela ca părțile aflate în litigiu să poată fi înștiințate de existența procesului, pentru a da eficiență principiilor dreptului la apărare și dreptului la un proces echitabil”²⁷.

²⁶ A se vedea: *Decizia civilă nr. 51 din 11.01.2011, pronunțată de Secția civilă și de proprietate intelectuală a Înaltei Curți de Casație și Justiție*, având ca obiect soluționare conflict de competență, prin care s-a statuat că, la stabilirea competenței teritoriale legiuitorul a avut în vedere locul unde reclamantul locuiește efectiv, textul legii făcând referire atât la domiciliu cât și la reședință, sens în care instanța supremă a statuat că „prin „domiciliul”, în sens procesual, se înțelege acela pe care o persoană și l-a stabilit în fapt, în localitatea în care trăiește, deoarece scopul dispozițiilor legale referitoare la domiciliu este ca părțile aflate în litigiu să poată fi înștiințate de existența procesului, pentru a da eficiență dreptului la apărare”. Prin aceeași hotărâre s-a reținut că, din perspectiva competenței, se ia în considerare domiciliul inițial, pe care reclamantul îl are la momentul sesizării instanței, fiind nerelevant că pe parcursul procesului partea și-ar schimba domiciliul.

²⁷ *Decizia civilă nr. 2039 din 07.10.2021 a Înaltei Curți de Casație și Justiție*, pronunțată în dosarul 655/225/2021, citată de autorii R. Bazavan, D. Bazavan, în articolul *ÎCCJ. Competența instanței de executare silită. Executarea silită ține cont de domiciliul din actul de identitate al debitorului sau de domiciliul în fapt al debitorului?*, disponibil online la adresa: <https://www.juridice.ro/786525/iccj-competenta-instantei-de->

Așa cum vom arăta în cele ce urmează, chiar dacă această orientare jurisprudențială este justificată declarativ de un deziderat generos (respectarea dreptului la un proces echitabil), totuși interpretarea dispozițiilor art. 91 Cod civil în pofida caracterului clar și neechivoc al acestora ar trebui privită cu rezervă, deoarece oferă justițiabilului care alege să eludeze dispozițiile imperative ale legii în materia evidenței populației, posibilitatea de a se prevala de propria sa culpă pentru a clama protecția unui drept, ajungându-se astfel la încălcarea principiului *nemo auditur propriam suam turpitudinem allegans*. Considerăm că drepturile procesuale trebuie exercitate în limitele legii, iar citarea și comunicarea actelor de procedură nu pot face abstracție de dispozițiile care reglementează locul citării, respectiv comunicării, și, implicit, nici de conținutul legal al noțiunilor de „domiciliu”, respectiv „reședință”. Atât domiciliul, cât și reședința sunt elemente de identificare a persoanei fizice, iar evidența persoanelor fizice inclusiv din perspectiva localizării spațiale este o chestiune de interes general²⁸, care trebuie privită în contextul imperativului respectării ordinii de drept și a securității circuitului civil²⁹. Așa fiind, chiar dacă mențiunile din cartea de identitate referitoare la domiciliul sau reședința unei persoane nu au caracter constitutiv în ceea ce privește determinarea acestora, această împrejurare nu dă posibilitatea unei persoane să ignore prevederile legale³⁰ care au un caracter imperativ. Astfel, tocmai pentru a preveni clandestinitatea, Ordonanța de urgență nr. 97/2005 conține prevederi care instituie **obligății exprese**, atât în seama celui care își stabilește reședința la o anumită adresă, cât și în seama persoanelor care găzduiesc o altă persoană o perioadă mai mare de 30 zile, după cum urmează: art. 36 statuează că „*Persoana care găzduiește o altă persoană, în mod neîntrerupt, pe o perioadă mai mare de 30 de zile, cu excepția situațiilor prevăzute la art. 32 alin. (2) lit. a), are obligația (s.n.) de a anunța poliția sau serviciul public comunitar de*

executare-silita-executarea-silita-tine-cont-de-domiciliul-din-actul-de-identitate-al-debitorului-sau-de-domiciliul-in-fapt-al-debitorului.html, accesată la data de 07.06.2022.

²⁸ Cu privire la acest aspect s-a exprimat opinia potrivit căreia „(...)alături de nume, starea civilă și codul numeric personal, **domiciliul individualizează în spațiu o persoană fizică (s.n.)**, o localizează precis, pentru că există un interes al persoanei fizice dar și al statului cu privire la individualizarea în spațiu, la nivelul unui imobil cu destinația de locuință. Alături de numele de familie și de prenume, care contribuie la individualizarea persoanei fizice în societate și în familie, **domiciliul servește la identificarea în spațiu a acesteia (s.n.)**, adică într-un loc precis determinat unde se presupune a fi permanent prezentă. Identificarea persoanei fizice într-un loc, anume determinat, prezintă interes în nașterea, modificarea, transmiterea sau stingerea de raporturi juridice, precum și în executarea drepturilor și obligațiilor ce alcătuiesc conținutul acestor raporturi.(...)” – A.R. Tănase, Casa de vacanță, imobil în care cetățenii români au dreptul doar la stabilirea reședinței, sau și a domiciliului, disponibil online la adresa: <http://www.juridice.ro/428009/casa-de-vacanta-imobil-in-care-cetatenii-romani-au-doar-dreptul-la-stabilirea-resedintei-ori-si-a-domiciliului.html>, accesată la data de 9 iunie 2022.

²⁹ În acest sens, cu temei s-a subliniat în doctrină că „domiciliul are ca scop să lege un individ (din punct de vedere juridic) de un anumit punct din spațiu, din teritoriu. În viața sa juridică, orice individ trebuie găsit într-un anumit loc; domiciliul este cel care operează localizarea juridică a fiecărui individ. Or, dacă domiciliul nu ar avea stabilitate, funcția sa ar deveni iluzorie” – O. Ungureanu, C. Jugastru, *Drept civil. Persoanele*, Editura Rosetti, București, 2003, p. 135.

³⁰ În acest sens, art. 1 din Ordonanța de urgență nr. 97/2005, statuează că „prezenta ordonanța de urgență constituie cadrul care reglementează evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, prin care se asigură realizarea raporturilor juridice dintre persoanele fizice, juridice și instituțiile statului de drept”.

evidență a persoanelor de la locul unde este situat imobilul”; potrivit art. 39 din același act normativ, „(1) Persoanele care își schimbă domiciliul sau își stabilesc reședința **sunt obligate** (s.n.) să ceară înscrierea în cartea de imobil la noua locuință în termen de 15 zile de la mutare. (2) Persoanele care locuiesc în imobil **sunt obligate** (s.n.) să prezinte actul de identitate responsabilului cărții de imobil, la solicitarea acestuia, pentru actualizarea cărții de imobil”. Caracterul imperativ al prevederilor Ordonanței de urgență nr. 97/2005 reiese chiar din dispozițiile art. 42 ale acestui act normativ, potrivit cu care „încălcarea dispozițiilor prevăzute în prezenta ordonanță de urgență atrage, după caz, răspunderea civilă, materială, disciplinară, contravențională sau penală a persoanelor vinovate”.

Revenind la dispozițiile art. 155 pct. 6 C. pr. civ., este de observat că, relativ la persoanele fizice, legiuitorul instituie trei locuri de citare:

(i) **la domiciliul lor**;

(ii) dacă nu locuiesc la domiciliu, **la reședința cunoscută ori „la locul ales de ele”**³¹;

(iii) în lipsa reședinței, respectiv a „locului ales de ele”, **„la locul cunoscut unde își desfășoară permanent activitatea curentă”**.

În mod judicios s-a remarcat faptul că „cele trei locuri de citare a persoanei fizice (domiciliu, reședință, / loc ales și loc de muncă) sunt prevăzute de Cod în mod subsidiar, **ordinea de citare fiind imperativă**. Astfel, numai în măsura în care partea nu locuiește la domiciliu, aceasta va fi citată la reședință, sau la locul ales, și numai în lipsa acestora din urmă, la locul de muncă³²”.

Din perspectiva dreptului substanțial, domiciliul este un atribut de identificare a persoanei fizice, constând în localizarea în spațiu a acesteia, fiind definit ca „**acel drept al persoanei fizice de a se individualiza în spațiu prin locuința sa statornică**”³³. În literatura de specialitate se subliniază că domiciliul poate fi privit atât ca drept subiectiv nepatrimonial al persoanei³⁴, „cât și ca o stare de fapt, în înțelesul că este locul pe care persoana l-a ales pentru a-și exercita drepturile și obligațiile civile, în care se prezumă că ea viețuiește în mod

³¹ În doctrină se arată că prin sintagma „loc ales de ele” nu se înțelege domiciliul procesual ales în sensul dispozițiilor art. 158 alin. (1) NCPC, „ci locul unde partea a ales să locuiască efectiv, fără ca acesta să întrunească condițiile de domiciliu sau reședință, căci o interpretare contrară ar conduce la concluzia de neacceptat ca partea să fie citată la domiciliul procesual ales numai în ipoteza în care nu locuiește la domiciliul său” – D.-N. Theohari, în G. Boroș (coord.), *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, vol. I, (Art. 1-455), (op. cit.), – Comentariu la art. 155 C. pr. civ., p. 443.

³² *Ibidem*. În același sens, autoarea M. Tăbârcă subliniază că „Instanța nu are drept de opțiune între domiciliul real și reședința cunoscută a părții, ci persoana fizică va putea fi citată la reședință numai dacă nu locuiește la domiciliu.” – M. Tăbârcă, *Procedura civilă în fișe de revizuire*, ediția a II-a, Editura Solomon, București, 2019, p. 330.

³³ G. Beleiu, *Drept civil. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ediția a VII-a, revăzută și adăugită, de M. Nicolae și P. Trușcă, Editura Universul Juridic, București, 2001, p. 368.

³⁴ În acest sens, potrivit art. 71 alin. (2) C. civ. dreptul la domiciliu și la reședință este și o componentă a unui drept al personalității, respectiv a dreptului la viață privată. – E. Chelaru, în Comentariu al art. 87 Cod civil, în Colectiv de autori, – Fl.A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole* (art. 1-2.664), Editura C.H. Beck, București, 2012, p. 98.

obișnuit și unde poate fi găsită atunci când este căutată”³⁵, făcându-se distincție între mai multe tipuri de domiciliu³⁶: domiciliu legal; domiciliu voluntar (sau „de drept comun”); domiciliu legal; domiciliu ales sau convențional; domiciliu profesional.

Domiciliul voluntar este cel pe care persoana fizică ce are deplină capacitate de exercițiu și-l stabilește, iar actul normativ cadru care reglementează domiciliul, ca atribut de identificare a persoanei fizice, în reprezintă Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români³⁷. Libertatea stabilirii domiciliului este însă consacrată inclusiv prin art. 25 alin. (2) din Constituția României: „Fiecărui cetățean îi este asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară”, dar și prin dispozițiile art. 86 alin. (1) C. civ., care statuează că „Cetățenii români au dreptul să-și stabilească ori să schimbe, în mod liber, domiciliul sau reședința, în țară sau străinătate, cu excepția cazurilor anume prevăzute de lege”.

Din perspectiva persoanei fizice care se prevalează de dreptul de a-și stabili domiciliul în mod liber, ceea ce este esențial în stabilirea domiciliului este **intenția declarată** a acesteia de a locui în principal în respectiva locuință³⁸. Din perspectiva terților, însă, esențial este să le fie adusă la cunoștință această „intenție declarată” prin mijloacele prevăzute de lege, respectiv această manifestare de voință să respecte formalitățile prevăzute de lege, concretizându-se prin inserarea mențiunilor cu privire la declararea domiciliului în cartea de identitate, deoarece, potrivit art. 91 alin. (2) C. civ., „În lipsa acestor mențiuni, ori atunci când acestea nu corespund realității, stabilirea sau schimbarea domiciliului ori a reședinței, **nu va putea fi opusă altor persoane**”, exceptând ipotezele în care stabilirea sau schimbarea domiciliului sau reședinței „a fost cunoscută prin alte mijloace de cel căruia i se opune”, potrivit art. 91 alin. (3) C. civ.

³⁵ I. Reghini, Ș. Diaconescu, în I. Reghini, Ș. Diaconescu, P. Vasilescu, *Introducere în dreptul civil*, Editura Hamangiu, București, 2013, p. 283.

³⁶ A se vedea C. Jugastru, *Clasic și modern în domeniul vieții private*, în AULBS, nr. 1-2/2003, pp. 62-63.

³⁷ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români a fost republicată în Monitorul Oficial nr. 719 din 12 octombrie 2011.

³⁸ În acest sens, art. 87 C. civ. prevede că „Domiciliul persoanei fizice, în vederea exercitării drepturilor și libertăților sale civile, este acolo unde aceasta declară că își are locuința principală”, iar art. 27 alin. (1) din Ordonanța de urgență nr. 97/2005 prevede că „Domiciliul persoanei fizice este acolo unde aceasta declară că are locuința principală”. Potrivit art. 89 alin. (3) C. civ., dovada intenției se realizează prin intermediul declarației persoanei în cauză, date în fața organelor administrative competente să opereze stabilirea, respectiv schimbarea domiciliului, iar în absența acestei declarații, dovada adresei de domiciliu se va face în conformitate cu prevederile art. 28 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 97/2005. Relativ la acest aspect, în literatura de specialitate s-a arătat că dovada „adresei de domiciliu” se va face prin înscrierile enunțate de art. 28 alin. (1) doar în fața autorității care, potrivit art. 14 din Ordonanța de urgență nr. 97/2005, eliberează actul de identitate, urmând ca, ulterior, „potrivit art. 13 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 97/2005, **cu actul de identitate, deținătorul său face față de terți și față de autorități dovada identității, a cetățeniei române, a adresei de domiciliu și, după caz, a adresei de reședință**” – I. Reghini, Ș. Diaconescu, în I. Reghini, Ș. Diaconescu, P. Vasilescu, în *Introducere în dreptul civil*, (op. cit.), p. 285.

În ceea ce privește noțiunea de „reședință”, potrivit art. 30 din Ordonanța de urgență nr. 97/2005, „Reședința este acolo unde persoana fizică declară că are locuința secundară, alta decât cea de domiciliu”, iar potrivit art. 31 alin. (1) din același act normativ, „Mențiunea privind stabilirea reședinței se înscrie la cererea persoanei fizice care locuiește mai mult de 15 zile la adresa la care are locuința secundară.”, cu precizarea adusă de alin. (2) al aceluiași articol, potrivit căreia „mențiunea privind stabilirea reședinței se acordă pentru perioada solicitată, care nu poate fi mai mare de un an”³⁹.

Reședința nu este obligatorie, ci facultativă, având caracter secundar⁴⁰ și temporar. Similar domiciliului, potrivit alin. (2) al art. 86 C. civ., reședința are caracter de unicitate, potrivit căruia „Dacă prin lege nu se prevede altfel, o persoană fizică nu poate să aibă în același timp decât un singur domiciliu și o singură reședință, chiar și atunci când deține mai multe locuințe”. Cât privește raportul existent între domiciliul și reședința unei persoane, art. 90 C. civ. instituie o „prezumție de domiciliu”, statuând că „(1) Reședința va fi considerată domiciliu când acesta nu este cunoscut”, în timp ce alin. (2) instituie o altă prezumție, pentru ipoteza în care persoana nu are nici domiciliu, nici reședință cunoscute, caz în care „persoana fizică este considerată că domiciliază la locul ultimului domiciliu, iar dacă acesta nu se cunoaște, la locul unde acea persoană se găsește”. În literatura de specialitate s-a arătat că ambele prezumții sunt simple⁴¹.

III. Interpretarea „largă și flexibilă” a noțiunii de domiciliu trebuie făcută cu precauție: perspectiva reclamantului versus perspectiva pârâtului

În literatura de specialitate se susține că în procedura civilă noțiunea de „domiciliu” are o semnificație mai largă și mai flexibilă decât cea dată de legislația din materia evidenței persoanelor, respectiv în Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, pornindu-se de la premisa potrivit căreia mențiunile din cartea de identitate referitoare la domiciliu nu au caracter constitutiv în ceea ce privește determinarea acestuia, ci doar unul administrativ, de evidență a persoanei, și, în consecință, nerespectarea formalităților de ordin administrativ nu poate repercuta asupra accesului la justiție. Astfel, în ceea ce privește locul citării persoanei fizice, în doctrină s-a arătat că va fi avută în vedere **adresa la care pârâtul locuiește efectiv**, chiar dacă, potrivit legii speciale, acesta nu are domiciliul la acea adresă⁴². Este adevărat însă, că,

³⁹ Potrivit alin. (2) al art. 31 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 97/ 2005, după expirarea acestui termen, „persoana poate solicita înscrierea unei noi mențiuni privind stabilirea reședinței”.

⁴⁰ În acest sens, art. 88 C. civ. prevede că „Reședința persoanei fizice este în locul unde își are locuința secundară”.

⁴¹ E. Chelaru, în Comentariu al art. 90 C. civ., în Colectiv de autori, – Fl.A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole (art. 1-2.664)*, Editura C.H. Beck, București, 2012, p. 101.

⁴² Gh.-L. Zidaru, *Competența instanțelor judecătorești în dreptul procesual civil român și german*, Editura Universul Juridic, București, 2015, p. 436. În același sens, C. Jugastru, „Legea reședinței obișnuite” – o „aparență” cu sens unic în regimul patrimonial al cuplurilor internaționale?, în „Aparența în drept – In honorem Flavius

se admite că această interpretare va trebui totuși raportată la dispozițiile art. 87 C. civ., care prevede că „*domiciliul persoanei fizice, în vederea exercitării drepturilor și libertăților sale civile, este acolo unde aceasta declară că își are locuința principală*”⁴³, respectiv la ale art. 89 alin. (2) C. civ., care dispune că „*stabilirea sau schimbarea domiciliului nu operează decât atunci când cel care ocupă sau se mută într-un anumit loc a făcut-o cu intenția de a avea acolo locuința principală*”, alin. (3) statuând că „*dovada intenției rezultă din declarațiile persoanei făcute la organele administrative competente să opereze stabilirea sau schimbarea domiciliului, iar în lipsa acestor declarații, din orice alte împrejurări de fapt*”. Prin interpretarea coroborată a dispozițiilor legale evocate, s-a ajuns la concluzia că, pentru a determina domiciliul persoanei este necesar a se avea în vedere atât elementul intențional, adică voința de a-și stabili într-un anumit loc locuința principală, cât și elementul factic, respectiv ocuparea unui anumit loc⁴⁴.

În ceea ce ne privește, ne manifestăm rezerva față de această orientare a doctrinei și a jurisprudenței, considerând că interpretarea „largă și flexibilă” a noțiunii de domiciliu în dreptul procesual poate deveni o sursă de incertitudine, putând totodată prilejui săvârșirea unui abuz de drept procesual din partea pârâtului, care, prevalându-se de starea de fapt – clandestină, prin ipoteză, în raport cu prevederile legale anterior evocate –, ar putea obține anularea actelor de procedură care nu-i sunt favorabile⁴⁵, pretextând că citarea trebuia să se realizeze unde acesta domicilia în fapt, și nu la locurile care figurează ca domiciliu, respectiv ca reședință, la serviciul public local de evidență a persoanelor. Desigur că, față de prevederile neechivoce ale art. 91 alin. (2) C. civ., potrivit cărora „*în lipsa acestor mențiuni, ori atunci când acestea nu corespund realității, stabilirea sau schimbarea domiciliului ori a reședinței, nu va putea fi opusă altor persoane*”, o atare încercare a pârâtului de a se prevala de starea de fapt nu ar trebui să fie încununată de succes decât în ipoteza de excepție vizată de dispozițiile art. 91 alin. (3) C. civ., respectiv atunci când va putea face dovada că stabilirea sau schimbarea domiciliului sau reședinței sale „*a fost cunoscută prin alte mijloace de cel căruia i se opune*”.

Pe de altă parte, se impune a se face distincție între ipoteza în care cel care se prevalează de citarea la locul unde și-a stabilit în fapt locuința statornică este **reclamantul**

Antoniu Baias”, vol. I, (op. cit.), p. 98, unde autoarea subliniază că „*Această interpretare extensivă (...) atribuie domiciliului înțelesul de locuință statornică sau de adresă unde persoana locuiește efectiv (chiar dacă, în raport cu prevederile speciale cu privire la stabilirea domiciliului, ea nu poate fi socotită că are acel domiciliu). Accentul cade, preponderent, pe locuirea efectivă într-un anumit loc, și nu pe declararea intenției de a locui în acel loc. Ceea ce denotă necesitatea de a înțelege într-un mod mai suplu noțiunea de domiciliu al persoanei fizice*”.

⁴³ Art. 27 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 97/2005.

⁴⁴ Gh.-L. Zidaru, *Competența instanțelor judecătorești în dreptul procesual civil român și german*, 2015, (op. cit.), p. 437. Cu toate acestea, într-o altă lucrare, autorul subliniază că „*reglementarea cuprinsă în noul Cod civil instituie un echilibru just între obligațiile și riscurile ce trebuie suportate de fiecare parte cu privire la determinarea corectă a domiciliului sau sediului părții adverse*.” – Gh.-L. Zidaru, *Considerații cu privire la normele de competență cuprinse în Noul Cod de procedură civilă. Competența teritorială II*, în RRDP nr. 1/ 2011, p. 214.

⁴⁵ De remarcat că nu poate întruni caracterele juridice ale reședinței niciuna din adresele la care părțile litigante s-ar afla în mod temporar, câtă vreme acestea nu au făcut demersurile legale pentru a-și stabili reședința acolo.

(care, fiind inițiatorul demersului în justiție, este în măsură să aducă la cunoștința instanței care este locul unde urmează a se face citarea lui, ceea ce nu împieteză în niciun mod asupra drepturilor procesuale ale celorlalte părți litigante), sau, dimpotrivă, este **pârâtul**, caz în care considerăm că problema se pune diferit, în sensul că reclamantului nu i se poate obiectiv impune să cunoască locul unde pârâtul și-a stabilit „în fapt” locuința statornică, câtă vreme pârâtul nu s-a conformat prevederilor legale pentru a ieși din clandestinitate cu privire la acest aspect. Desigur, dacă reclamantul a ajuns să cunoască „prin alte mijloace” faptul că starea de fapt este diferită decât cea înregistrată la serviciului public local de evidență a persoanelor, vor deveni incidente dispozițiile art. 91 alin. (3) C. civ.

În concluzie, dacă problema se pune din perspectiva dreptului procesual al reclamantului de a indica în cererea de chemare în judecată locul unde domiciliază în fapt pentru a fi citat și pentru a i se comunica actele de procedură în acel loc, interpretarea „largă și flexibilă” poate opera, întrucât nu se încalcă securitatea circuitului juridic. Cu totul altfel se pune, însă, problema, dacă reclamantului i s-ar pretinde, în baza aceleiași interpretări, să indice în ceea ce-l privește pe pârât, locul unde acesta domiciliază „în fapt”, prin ipoteză diferit de cel care se regăsește în registrul public de evidență informatizată a populației. În această din urmă ipoteză, ne îndoim că s-ar putea recurge legal la interpretarea „largă și flexibilă” la care am făcut referire *supra*, față de conținutul clar⁴⁶ al prevederilor art. 91 C. civ.⁴⁷, care stabilesc *expressis verbis* că dovada domiciliului sau a reședinței se va face **cu mențiunile cuprinse în cartea de identitate (s.n.)**, precum și că, în lipsa acestor mențiuni, ori atunci când acestea nu corespund adevărului, **stabilirea sau schimbarea domiciliului ori a reședinței nu va putea fi opusă altor persoane** [art. 91 alin. (1) și (2) C. civ.].

Sanțiunea inopozabilității, stabilită de legiuitor fără echivoc, după părerea noastră este pe deplin justificată, **și nu comportă necesitatea niciunei interpretări**, deoarece, dacă ar exista vreo incertitudine cu privire la domiciliul real al pârâtului, în principiu reclamantul nu are la dispoziție alt mijloc obiectiv de informare în afară de a solicita informații serviciului public local de evidență a persoanelor⁴⁸. Astfel, ținând seama de conținutul prevederilor legale evocate, dacă pârâtul figurează în baza de date cu un anumit domiciliu, respectiv cu o anumită reședință, acestuia nu ar trebui să-i fie permis să invoce nelegala citare, pe motiv că locuiește „în fapt” în altă parte decât la adresa care se regăsește înregistrată în registrele serviciului public local de evidență a persoanelor, întrucât pretinsa „locuință *de facto*” îi este inopozabilă reclamantului, care s-a bazat cu bună-credință pe datele oficiale obținute de la

⁴⁶ Unde norma este clară, interpretarea nu se impune – *In claris, interpretatio cessat*.

⁴⁷ Reiterăm că art. 91 C. civ. reglementează dovada domiciliului, statuând că: „(1) *Dovada domiciliului și a reședinței se face cu mențiunile cuprinse în cartea de identitate.* (2) *În lipsa acestor mențiuni ori atunci când acestea nu corespund realității, stabilirea sau schimbarea domiciliului ori a reședinței nu va putea fi opusă altor persoane.* (3) *Dispozițiile alin. (2) nu se aplică în cazul în care domiciliul sau reședința a fost cunoscută prin alte mijloace de cel căruia i se opune*”.

⁴⁸ De remarcat că, în materia persoanelor juridice, dispozițiile art. 229 C. civ., care reglementează dovada denumirii și sediului acesteia, conțin prevederi similare art. 91 C. civ., stabilind în ceea ce privește sediul că, în raporturile cu terții, dovada sediului persoanei juridice se face cu mențiunile înscrise în registrele de publicitate sau de evidență prevăzute de lege pentru persoana juridică respectivă, și că, în lipsa acestor mențiuni, stabilirea sau schimbarea sediului **nu va putea fi opusă altor persoane (s.n.)**.

entitatea prevăzută de lege, acestor date fiindu-le atribuită, potrivit legii, o funcție de publicitate față de terți. Pe de altă parte, ni se par îndeajuns de „proteguitoare” dispozițiile alin. (3) al art. 91 C. civ., care prevăd că pârâtul poate face dovada că reclamantul cunoștea, prin alte mijloace, domiciliul său real, înlăturând astfel aplicabilitatea dispozițiilor alin. (2) al aceluiași articol⁴⁹. Evident, norma cuprinsă în ultimul alineat este una de excepție, care nu poate fi generalizată.

Mai este de reținut că, potrivit art. 167 alin. (1) C. pr. civ., atunci când reclamantul învederează, motivat, că, deși a făcut tot ce i-a stat în putință, nu a reușit să afle domiciliul pârâtului sau un alt loc unde ar putea fi citat potrivit legii, instanța va putea încuviința solicitarea reclamantului de a se dispune **citarea prin publicitate a pârâtului**. Alin. (2) al aceluiași articol statuează că citarea prin publicitate se face afișându-se citația la ușa instanței, pe portalul instanței de judecată competente și la ultimul domiciliu cunoscut al celui citat, iar în cazurile în care apreciază că este necesar, instanța poate dispune și publicarea citației în Monitorul Oficial al României sau într-un ziar central de largă răspândire, procedura considerându-se îndeplinită în a 15-a zi de la publicarea citației. O altă măsură care va fi luată de instanță, concomitent cu încuviințarea citării prin publicitate, este aceea de numire a unui curator dintre avocații baroului, potrivit art. 58 C. pr. civ., care va fi citat la dezbateri pentru reprezentarea intereselor pârâtului.

Pentru a se dispune citarea prin publicitate nu este suficient ca reclamantul să se rezume la a afirma că nu cunoaște domiciliul pârâtului, ci va fi ținut să dovedească *in concreto* diligențele pe care le-a făcut pentru a afla domiciliul pârâtului, precum și că, în pofida acestor stăruințe, i-a fost imposibil să afle aceste informații. În ipoteza în care cel citat se înfățișează și dovedește că a fost citat prin publicitate cu rea-credință, alin. (5) al art. 167 C. pr. civ. sancționează abuzul de drept procesual, statuând că toate actele de procedură ce au urmat încuviințării acestei citări vor fi anulate, iar reclamantul care a cerut citarea prin publicitate va fi sancționat potrivit dispozițiilor art. 187 alin. (1) pct. 1 lit. c) din același act normativ.

În doctrină s-a arătat că, dată fiind posibilitatea relativ facilă de a afla sediul persoanelor juridice⁵⁰, nu se va uza de instituția citării prin publicitate decât în cazul în care comunicarea actului de procedură nu se poate face din pricină că imobilul unde are stabilit sediul persoana juridică respectivă a fost demolat, sau a devenit nelocuibil din pricina ruinei sau a altor cauze asemănătoare⁵¹.

⁴⁹ Gh.-L. Zidaru, *Competența instanțelor judecătorești în dreptul procesual civil român și german*, 2015, (op. cit.), p. 436-438.

⁵⁰ Cu privire la dovada denumirii și sediului persoanei juridice, în art. 229 C. civ. se prevede că: „(1) În raporturile cu terții, dovada denumirii și a sediului persoanei juridice se face cu mențiunile înscrise în registrele de publicitate sau de evidență prevăzute de lege pentru persoana juridică respectivă. (2) În lipsa acestor mențiuni, stabilirea sau schimbarea denumirii și a sediului nu va putea fi opusă altor persoane”.

⁵¹ D.-N. Theohari, în Colectiv de autori (Coordonator G. Boroi), *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, vol. I, art. 1-455 Cod procedură civilă, 2016, (op. cit.), p. 467-468; Gh. Florea, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae și alții, *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat*, vol. 1 – art. 1-526, 2016, (op. cit.), p. 484. Pentru opinia potrivit cu care s-ar putea, totuși, uza de citarea prin publicitate a persoanei juridice și în alte situații, a se vedea:

IV. Invocarea neregularităților privind procedura de citare

Invocarea neregularităților privitoare la procedura de citare se poate face de partea interesată, de instanță din oficiu sau de partea adversă în condițiile art. 160 C. pr. civ., intitulat marginal „Invocarea și înlăturarea neregularităților privind citarea”, care statuează că procesul se va amâna, la cererea părții interesate, dacă partea prezentă în instanță, personal sau prin reprezentant, nu a primit citația sau a primit-o într-un termen mai scurt decât cel prevăzut la art. 159 C. pr. civ.⁵² ori există o altă cauză de nulitate privind citația sau procedura de înmânare a acesteia.

Invocarea aspectelor ce țin de neregularitățile referitoare la procedura de citare sau a comunicării altui act procedural se realizează pe calea excepției citării nelegale/comunicării nelegale a actelor de procedură, sau în cazul în care citarea nu s-a realizat sau actul de procedură nu a fost comunicat, pe calea excepției lipsei citării / excepția lipsei comunicării actelor de procedură⁵³.

Pentru ca procesul să se deruleze în condiții optime, cu respectarea principiului soluționării acestuia într-un termen optim și previzibil, este esențial ca neregularitățile privind procedura de citare să fie invocate de îndată ce cel vătămat prin neregularitatea procedurii de citare a luat la cunoștință de această neregularitate și a avut posibilitatea de a o aduce la cunoștința instanței. În funcție de aceste împrejurări, trebuie făcută distincția, pe de o parte, după cum neregularitatea s-a ivit până la începerea judecătii sau, respectiv, în cursul judecătii, în condițiile art. 178 alin. (3) C. pr. civ., potrivit cu care, *„dacă legea nu prevede altfel, nulitatea relativă trebuie invocată: a) pentru neregularitățile săvârșite până la începerea judecătii, prin întâmpinare sau, dacă întâmpinarea nu este obligatorie, la primul termen de judecată; b) pentru neregularitățile săvârșite în cursul judecătii, la termenul la care s-a săvârșit neregularitatea sau, dacă partea nu este prezentă, la termenul de judecată imediat următor și înainte de a pune concluzii pe fond.”* În același sens, alin. (2) al art. 160 C. pr. civ. prevede că *„Orice neregularitate cu privire la citare nu va mai fi luată în considerare în cazul în care, potrivit alin. (1), nu s-a cerut amânarea procesului, precum și în cazul în care **partea lipsă la termenul la care s-a produs neregularitatea nu a invocat-o la termenul următor producerii ei (s. n.), dacă la acest termen ea a fost prezentă sau legal***

V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, *Câteva reflecții cu privire la soluțiile din doctrină și jurisprudență privind unele probleme ivite în aplicarea NCPC*, disponibil online, la adresa: <https://www.juridice.ro/325265/cateva-reflectii-cu-privire-la-solutiile-din-doctrina-si-jurisprudenta-privind-unele-probleme-ivite-in-aplicarea-ncpc.html>, unde autorii conchid că *„art. 167 NCPC trebuie astfel interpretat încât să-și producă efectele în toate cazurile deoarece astfel s-ar închide accesul la justiție persoanelor fizice și juridice care nu cunosc sediul persoanei juridice pârâte, ceea ce, evident, nu se poate accepta”*.

⁵² Potrivit art. 159 C. pr. civ., *„citația și celelalte acte de procedură, sub sancțiunea nulității, vor fi înmânate părții cu cel puțin 5 zile înaintea termenului de judecată. În cazuri urgente sau atunci când legea prevede în mod expres, judecătorul poate dispune scurtarea termenului de înmânare a citației ori actului de procedură, despre aceasta făcându-se mențiune în citație sau în actul de procedură”*.

⁵³ A. Iacuba, în A. Bleoancă, A. Dimitriu, A. Iacuba, R.L. Paraschiv, *Cartea de excepții în procedura civilă*, ediția 2, Editura C.H. Beck, București, 2018, p. 359-381.

citată”, în timp ce alin. (3) prevede că, „În lipsa părții nelegal citate, neregularitatea privind procedura de citare a acesteia poate fi invocată și de celelalte părți ori din oficiu, însă numai la termenul la care ea s-a produs”.

Prin urmare, ținând seama că interesul pronunțării unei hotărâri judecătorești care respectă normele procesuale imperative, inclusiv principiile de drept procesual (principiul contradictorialității, principiul dreptului la apărare, principiul dreptului la un proces echitabil etc.), este unul general, legiuitorul consacră dreptul de a invoca neregularitatea procedurii și în favoarea celorlalte părți participante la proces, după cum însăși instanța, din oficiu, trebuie să invoce această neregularitate.

Dacă se constată că procedura de comunicare a citației sau a altor acte de procedură este viciată, instanța are obligația legală de a lua măsuri cu privire la refacerea procedurii, putându-se recurge, complementar, și la citarea părților prin mijloacele prevăzute de art. 154 alin. (6) C. pr. civ.⁵⁴, această posibilitate a instanței fiind acordată în mod expres de dispozițiile alin. (7) al art. 154⁵⁵. De remarcat că, în scopul realizării procedurii de comunicare a citațiilor, a altor acte de procedură, precum și îndeplinirii oricărei atribuții proprii activității de judecată, instanței de judecată i s-a conferit de către alin. (8) al art. 154 dreptul de a accesa în mod direct bazele de date electronice sau alte sisteme de informare deținute de autorități și instituții publice. Mai mult decât atât, teza finală a alin. (8) prevede în sarcina autorităților și instituțiilor publice respective „*obligația de a lua măsurile necesare în vederea asigurării accesului direct al instanțelor la bazele de date electronice și sistemele de informare deținute*”, concretizând astfel aplicarea principiului consacrat de dispozițiile art. 11 C. pr. civ., potrivit cu care „*Orice persoană este obligată, în condițiile legii, să sprijine realizarea justiției. Cel care, fără motiv legitim, se sustrage de la îndeplinirea acestei obligații, poate fi constrâns să o execute sub sancțiunea plății unei amenzi judiciare, și, dacă este cazul, a unor daune interese*”.

Atunci când partea se prezintă în instanță, personal sau prin reprezentant, deși nu a primit citația sau a primit-o într-un termen mai scurt decât cel prevăzut la art. 159 C. pr. civ. (5 zile înaintea termenului de judecată) ori există o altă cauză de nulitate privind citația sau procedura de înmânare a acesteia, neregularitatea se acoperă, însă partea nelegal citată are dreptul să solicite acordarea unui nou termen de judecată în vederea pregătirii apărării, iar instanța este obligată să amâne procesul în asemenea împrejurări, în caz contrar hotărârea fiind susceptibilă de a fi desființată [art. 160 alin. (1) C. pr. civ.]. În același sens, alin. (2) al art. 153 C. pr. civ. statuează că „*instanța va amâna judecarea și va dispune să se facă citarea ori de câte ori constată că partea care lipsește nu a fost citată cu respectarea cerințelor prevăzute de lege, sub sancțiunea nulității*”.

⁵⁴ Potrivit alin. (6) al art. 154 C. pr. civ., „*Comunicarea citațiilor și a altor acte de procedură se poate face de greș instanței și prin telefax, poștă electronică sau prin alte mijloace ce asigură transmiterea textului actului și confirmarea primirii acestuia, dacă partea a indicat instanței datele corespunzătoare în acest scop (s.n.). Comunicarea actelor de procedură va fi însoțită de semnătura electronică extinsă a instanței care va înlocui ștampila instanței și semnătura greșierului de ședință din mențiunile obligatorii ale citației. Fiecare instanță va avea o singură semnătură electronică extinsă pentru citații și acte de procedură*”.

⁵⁵ Potrivit alin. (7) al art. 154 C. pr. civ., „*Instanța va verifica efectuarea procedurilor de citare și comunicare dispuse pentru fiecare termen și, când este cazul, va lua măsuri de refacere a acestor proceduri, precum și pentru folosirea altor mijloace ce pot asigura înștiințarea părților pentru înfățișarea la termen (s.n.)*”.

Sanctiunea aplicabilă în ipoteza judecării cauzei cu nesocotirea imperativului legalei citări a părților este anularea hotărârii pronunțate. Așadar, dacă viciile se observă pe parcursul aceleiași etape procesuale, invocarea acestor aspecte se realizează pe calea excepției nelegalei citări sau pe calea excepției lipsei efectuării procedurii de citare. În schimb, dacă un anumit ciclu procesual s-a finalizat fără citarea în condițiile legii a vreuneia dintre părți, fără însă ca pe parcursul judecării să se fi observat și corectat această neregularitate, iar partea vătămată prin această neregularitate exercită calea de atac a apelului împotriva hotărârii judecătorești pronunțate în aceste condiții, vor deveni incidente dispozițiile art. 480 alin. (3) C. pr. civ.⁵⁶, respectiv se va admite calea de atac a apelului, se va anula hotărârea instanței, cu consecința trimiterii spre rejudecare a pricinii, dacă vreuna dintre părți a solicitat în mod expres această măsură, iar în caz contrar, instanța de apel va rejudeca pricina pe fond. Instanța de apel va rejudeca pe fond pricina și atunci când, chiar dacă s-a solicitat casarea cu trimitere, pricina mai fusese anterior trimisă spre rejudecare, și aceasta întrucât alin. (3) al art. 480 C. pr. civ. prevede *expressis verbis* că „*trimiterea spre rejudecare poate fi dispusă o singură dată în cursul procesului*”.

În cazul în care hotărârea primei instanțe nu este susceptibilă de apel, ci doar de recurs, neregularitățile privind citarea și comunicarea actelor de procedură vor putea fi invocate pe calea recursului, în temeiul art. 488 alin. (1) pct. 5 C. pr. civ., potrivit cu care „*Casarea unor hotărâri se poate cere numai pentru următoarele motive de nelegalitate: (...) 5. când, prin hotărârea dată, instanța a încălcat regulile de procedură a căror nerespectare atrage sancțiunea nulității*”.

Dată fiind importanța dispozițiilor legale care configurează regimul juridic al citării și comunicării actelor de procedură în arhitectura procesului civil, legiuitorul a consacrat posibilitatea invocării neregularităților ce fac obiectul discuției inclusiv în cadrul contestației în anulare, statuând în art. 503 alin. (1) C. pr. civ. că „*Hotărârile definitive pot fi atacate cu contestație în anulare atunci când contestatorul nu a fost legal citat și nici nu a fost prezent la termenul când a avut loc judecata*”.

V. În loc de concluzii

În special în litigiile având ca obiect executarea silită, jurisprudența instanței supreme, în acord cu cea europeană⁵⁷, este orientată în sensul asigurării informării efective a debitorului cu privire la derularea procedurilor de executare declanșate de creditor împotriva

⁵⁶ Potrivit alin. (3) al art. 480 NCPC, „*În cazul în care se constată că, în mod greșit, prima instanță a soluționat procesul fără a intra în judecata fondului ori judecata s-a făcut în lipsa părții care nu a fost legal citată, instanța de apel va anula hotărârea atacată și va judeca procesul, evocând fondul. Cu toate acestea, instanța de apel va anula hotărârea atacată și va trimite cauza spre rejudecare primei instanțe sau altei instanțe egale în grad cu aceasta din aceeași circumscripție, în cazul în care părțile au solicitat în mod expres luarea acestei măsuri prin cererea de apel ori prin întâmpinare; trimiterea spre rejudecare poate fi dispusă o singură dată în cursul procesului. Dezlegarea dată problemelor de drept de către instanța de apel, precum și necesitatea administrării unor probe sunt obligatorii pentru judecătorii fondului*”.

⁵⁷ C.E.D.O. a considerat că noțiunea de „domiciliu” trebuie să fie interpretată în sens larg, putând să includă și reședința secundară sau casa de vacanță a unei persoane (Guerra și alții c. Italiei, Hotărârea din 19 februarie 1998), pe considerentul că respectiva persoană ar putea avea legături emoționale puternice cu acea casă; de asemenea, noțiunea de domiciliu poate viza chiar o rulotă pe care o persoană nomadă o utilizează ca locuință (Handyside c. Marea Britanie, Hotărârea din 7 decembrie 1976). Pe de altă parte, conform jurisprudenței

sa, iar în acest scop se recurge la o interpretare a noțiunii de domiciliu ca fiind acel loc în care debitorul locuiește efectiv. Considerăm că această interpretare trebuie să rămână însă cantonată în limitele impuse de prevederile neechivoce ale art. 91 C. civ., care statuează, pe de o parte, că dovada domiciliului și a reședinței se face, în principiu, cu mențiunile cuprinse în cartea de identitate, iar pe de altă parte că, în lipsa acestor mențiuni, ori atunci când acestea nu corespund realității, stabilirea sau schimbarea domiciliului ori a reședinței nu va putea fi opusă altor persoane, exceptând ipotezele în care „*domiciliul sau reședința a fost cunoscută prin alte mijloace de cel căruia i se opune*”. Orice altă interpretare, care ar fi de natură să permită invocarea de către debitor a clandestinității situației de fapt în ceea ce privește locul unde acesta locuiește efectiv, pentru a obține desființarea formelor de executare silită, pe considerentul că nu ar fi fost citat acolo unde locuiește efectiv, considerăm că poate fi de natură să încurajeze atitudinea de neconformare a justițiabililor în raport cu dispozițiile imperative ale legii care reglementează obligația acestora de a efectua anumite formalități administrative în cazul schimbării domiciliului și, respectiv, reședinței, fapt ce ar putea împieta astfel asupra securității circuitului civil.

europene (Bellet c. Franței, Canete de Goni c. Spaniei, Raissa M Shipping c. României), rămâne sarcina instanței și a executorului judecătoresc de a se asigura că este respectat caracterul efectiv și scopul procedurii de comunicare a actelor de procedură, această fiind o componentă a dreptului de acces la o instanță.

